

Voja Marjanović

Beograd

POETIČNI HERBARIJ

Milovan Danojlić: Rodna godina. Beograd, BIGZ 1972.

I to se čudo dogodilo.
Rodilo. Rodilo. I prerodilo.

V iskanju fenomena naivne pesmi se je Milovan Danojlić že oglašil z zbirko *Kako spavaju tramvaji* ter nekaj poetičnih postavk potrdil z esejem *Ka naivnoj pesmi* in verzi *Furunica jogunica*. Tako je iz njegovega prepričanja izšlo načelo večkratne opredeljenosti: prva, za poezijo, ki obrača hrbet tradicionalnemu pesništvu; druga, prizadevanje za svobodne prostore pesmi, za njeno avtonomijo in povsem lirično artikulacijo ter za vrsto drugih lastnosti, ki se registrirajo kot oblika pesniške vsesvobode.

Najnovejša Danojličeva knjiga, zbirka *Rodna godina*, nekakšen poetični herbarij, je pravzaprav nadaljevanje njegovega umetniškega križarjenja po oazi pesniških in življenjskih svobod, v katerih odkrijemo kotiček liričnega izpovedovanja snovi zmerom na sredi med otroškimi in resnimi in jih moremo zato razumeti kot splošne, torej enkratno življenjske. Tako Danojličeva pesem v tej zbirki podira meje med naivnim in resnim ter s tem dokazuje, da je vse, kar je v nas in zunaj nas, prav toliko, kolikor je otroško, tudi človeško, pesniško in materialno in je to treba kot takšno sprejeti in vnesti v pesem.

Danojlić, pesnik otroštva in življenjske rodovitnosti, ki se nagiba k idiličnemu vživljanju v usode predmetov in pojavov, se v najnovejši zbirki približuje zemlji in naravi, posevkom in plodovom, ki jih daje, prevzet od skrivne lepote nad vitalno močjo zemlje, katere privrženec in častilec je. V tej zbirki pesnika očitno najbolj priklepajo domači kraj in podnebje, vas in njeno ozračje, človeško, kmečko delo in nasledki tega dela, ki so steber življenja, moč in smisel naravnih blagrov.

In tako je pesnik ves prevzet nad poreklom in podnebjem, nekam otroško raznežen, pa razumen kot zrel mož, navdušen nad razkošno podobo leta, rodovitnega leta, ki je »obrodilo, celo preobilno obrodilo«, zazrt v klic otroštva, nastanjenega v domači noči, v vasi, na zeleni trati ali v zgodnjem jutru, v sončnem siju:

Kuda nas zove

Miris zove ...

— U neke davne,

Jutarnje snove.

Sunce je paslo

Ovce, volove,

Svetlost buktala

Uz dolove.

Na grančici je

Zujala pčela
Upravo stigla
Iz drugog sela.
Iz godine
Daleke, ove
Tamo nas zove
Miris zove.

(Miris zove)

V Danojličevih pesmih so vtanki vonjave in spomini in v novi zbirki poje o »sejmu navadnih užitnih plodov«: od krompirja, stročjega fižola, peteršilja, paprike, fižola, redkvice — do jabolka in slive, breskve in sončnice, tudi koruze, orehov in lubenic. Cel spekter posevkov, podan kot panorama produktov zemlje, mokrote in sonca, je oživiljen pred nami v polnosti avtentične stalnosti in eksistencialne navzočnosti. Za pesnika je vsak plod zemlje snov, o kateri lahko nastane pesem; ta pesem ima pogoje, da je lahko sveža in sočna natanko tako kakor breskev ali kumarica in zato njena lirična govorica osvaja s polnostjo opisa: podoba je in pripoved, včasih živa asociacija ali vprašujoča misel:

Ko svetiljka koja tinja, i kunja,
Mutnim se sjajem preliva dunja,
Taj sjaj: sve mesečine u nj se sliše,
Sjaj, al' i miris, jošte više,
Taj miris koji nas uvek seća
Da negde — van zemlje — postoji sreća,
I da smo, pre no što smo na zemlju pali,
Sve već videli i sve znali.

(Dunja)

Prvinsko občutje Danojličeve *Rodne godine* je zazrtost v naravo in zemljo, ki ne pozna nobenih onemoglosti abstraktnega sveta. Njegovi verzi pa so poleg poveljevanja zelenila pretkani z asociacijami večne snovi ljubezni (*Ljubavna pesma*), motivi časa in prostora (*Slutimo po vetru*), letnimi časi in njihovim ozračjem (*Kupušnjaci kraj reke, Novembar*). Pesnik posrečeno sklepa zbirko s simpatično pesmijo *Pijaca na kraju grada*, ki je pravzaprav povzetek njegovega »sadja in zelenjave«, ki se je znašlo tu, na vele mestni prodajni mizi, prodajni mizi, ki ni »tržnica, temveč ladja«, ki je »razvit prapor sredi predmestja, krov starega tovarnega čolna, ki nosi štiri okrožja Srbije«. Res, ta tržnica, na kateri se zliwa pridelek rodne grude, ima svojo barvo, duh in zvok; ta tržnica se čuti v človeškem življenju kot zatočišče, ki ga ne moremo pogrešati, kot del naših let, našega obstajanja in življenja:

Prolaze, tako, mnogi dani,
I uvek ta ladja, iz daleka,
Pristiže, smena, u osvit rani ...

Uvek, iznova, prizor znani.
Rotkvice,
Šargarepe,
Patlidžani,
Zeleni lukac,
Grašak rani.

Danojlić ostaja zvest opisu kot obliki ustvarjalnega postopka, kombinira opis in podobo, dasi zelo pogosto tudi plastičen prizor, meditativen ton in psihološko poglobljanje predmetov in pojavov. Tudi zdaj mu ni tuja metaforična kombinacija misli, prav tako pa je zelo očitno, da je njegov jezik zgrajen iz preprostih in vsakdanjih besed, ki tudi tej zbirki dajejo gotovost in spontano sprejemljivost.

In vendar o najnovejših Danojličevih verzih iz zbirke *Rodna godina* ne moremo trditi, da pripadajo »čisti liriki otroštva«: zdi se, da v njej ni pesmi za otroke in o otrocih. Če se pesnik obrača k mlajšemu bralcu s snovmi iz predmetnega sveta narave, je to oblika preraščanja »tipične pesmi za otroke« in način odkrivanja njenih bolj svežih oblik. Obenem pa ta zbirka tudi ne predstavlja Danojlića kot modernega pesnika: kaže, da je na knjižišču med tradicijo in aktualnostjo, zmerom samosvoj, nekoliko eruptiven, nekoliko nostalgičen, nekoliko tudi zasanjan s spominom kot legendo. Potem ko je pesnik tako razumel poezijo, torej kot »deželo brez meje«, zida v njej svoje gradove in mostove z željo, da mu jih nihče ne podre. Vendar ti gradovi in mostovi niso več tako trdni in svetli, kakor so bili v času Danojličevih poduhovljenih *Tramvajev* in tudi toplih, humaniziranih in meditativnih *Furunic*.

Prev. F. V.

Opisni prevzame svojevrstno arde ob naravnem doživljanju lepote, njegova razgledana, bujna domišljija pa je poseben dar otroškemu razumevanju pravilice. Stigla mu, ki vse življenje zaradi neskaljene lepote tega doživlja, svojevredni dar, ki ga je gledal s otroškimi očmi in se ne razlikuje od novih doživljanj lepote. O čudoviti pravilici Ivane Brli-Maturanove, ki so zbirali stavek razvleče mojo otroške domišljije!

Čprav črta, da ima otrok zelo rad zgodbo pravilice in si predvsem njo zapomni, morda pomisli, da se moja domišljija ni razvlela zaradi vsebine teh pravilic, ki so mi v otroštvu darovale neminljiv dar, podoben plamenčkom, ki se zlati pispotajo. Zbledel je spomin na dogodke, prepleti se so z zgodbo ljudskih in drugih pravilic, stavek pa razvleči v pesmi. Ostal je le doživljaj dar, izredno doživeti lepota, vendarje svojevrstnega, skrivnostnega sveta, ki je povezan s vsakdanjim življenjem, iz katerega se je porajal poseben razumevanje gradu — nekje med nebom in zemljo. Čar pravilice Ivane Brli-Maturanove, ki sem ga dobila v dar, je nastal iz njenih besednih podob kot odskočni ali se njenih delov, k temu je prispevali te ali oni stavek, izšel iz njene, kot samo govorice zvene fantazije, posamezni izrazi, ker ta ali oni stavek, ki je pravi tadej razvleči s posebnim prizvokom, zabrcala v čudovito novo stvaritev darv: tako je za vedno ostala v tem svetu, izšla v pravičnem svetu, ki spominja na čudoviti svet, poln pisanih razvlečev in stavek, na svetlo nebo, na jasno hribovsko kupo, prepleta se s tem, na čudoviti svet v južni — pred prvo hišo.

Tak podoben stavkov iz besed mojih otrok povsem jasno izstopa, zato pa je bil njih dar še večji: prav ta dejavnost je dopolnila svetlo, da se je moja domišljija razvlečila, po svoje doživljala in mislila, zato pa je v svoji predstavi